

HANA ADRIENN

Kriminológiai Tanszék

Témavezető: dr. Lévay Miklós tanszékvezető egyetemi tanár

**A FIATAL FELNŐTTEK KRIMINALITÁSÁNAK EGYES KRIMINOLÓGIAI ÉS
BÜNTETŐ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI KÉRDÉSEI**

Az életszakaszok jogi elhatárolásának legáltalánosabb módszere az életkori határok meghatározása. Az elmúlt évtizedek fejlődés-lélektani, szociológiai, pszichológiai kutatásai rávilágítottak, hogy a 18. életév nem jelent vízválasztót a fiatalkor és a felnőttkor határán. Ennek oka az, hogy az ember testi-lelki fejlődése többek között a személyiségtől és a szociális környezettől is függ. Empirikus vizsgálatok eredményei igazolják, hogy a személyiségfejlődés kitolódik, a fiatalok személyükben is, ökonómiailag is egyre később válnak önállóvá, a szocializálódás folyamata pedig ma már elhúzódhat akár a 25 éves életkor végéig is.

Jelen tanulmány a fiatal felnőttek kriminalitásával foglalkozik, amely az európai országok gyakorlatát tekinti át és általános következtetéseket tartalmaz. A fiatal felnőttek korcsoportjába általában a 18 és 21 év közötti elkövetőket soroljuk, akik polgári jogilag teljes felelősséggel rendelkeznek, ugyanakkor pszichológiai és más aspektusok tekintetében hasonlóak a fiatalkorúakhoz. A tanulmány összehasonlító elemzést ad arról, hogy a fiatal felnőttek miért hasonlíthatóak jobban a fiatalkorúakhoz, mint a felnőttekhez.

Kriminológiai szempontok

A fiatal felnőtt életszakasz megfelelő anyagi jogi szabályozásának előfeltétele annak kriminológiai, szociológiai és pszichológiai sajátosságainak megismerése. A társtudományok e téren végzett empirikus vizsgálatait és az azokból levont következtetések elemzése nélkül nem dönthető el megfelelően, hogy szükséges-e egyáltalán a fiatal felnőttek bűnözésének differenciált büntetőjogi megközelítése.

Az európai országok közül Németország a legalkalmasabb arra, hogy a statisztikai számok tükrében a fiatal felnőttek kriminalitásának jellemzőit felvázoljuk.

A rendőrségi és bírósági statisztikák alapján a következőket állapíthatjuk meg: az elmúlt évtizedben a fiatal felnőtteket (18-20 év) ítelték el a legmagasabb arányban, összehasonlítva a fiatalkorúakkal (14-17) és a 21 év feletti felnőttekkel. Ha közelebbről megnézzük ezt az elítélési arányt, megállapítható az életkor és bűncselekmény közötti

eloszlási jelenség, mely szerint a bűncselekmények száma csökken a 21-25. közötti életkor elérésével.¹

A német statisztikák érdekes fejlődést jeleznek. Az arányok kiemelkedési csúcsa 1900-tól kezdve elmozdult a 18 és 21 év közötti fiatalok tekintetében a 25 éves fiatalok irányába. Általánosan megállapítható, hogy az életkor – bűncselekmény diagram nem változott az utóbbi század kezdete óta, de az életkori csúcs folytonosan jobbra tolódott a 21-25 életkor felé.² Ugyanakkor kicsi az állandó elkövetők csoportja, akik hosszú időn keresztül kriminális cselekményeket követnek el. A legtöbb esetben ez a csoport abbahagyja a bűncselekmények elkövetését életének egy későbbi szakaszában. A statisztikai számokból megállapítható, hogy a regisztrált erőszakos bűncselekmények és kábítószer bűncselekmények száma megnövekedett az elmúlt 20 évben.

Pszichológiai és szociológiai szempontok

A pszichológiában fontos kiindulópont a személyiségfejlődés során a fiatal felnőttek gyermekkorból felnőttkorba vezető szakasza. A 20. század közepétől a pszichológiai fejlődési kutatások a felnőttek szociológiai elméleteire összpontosítottak. Ezek a kutatások kiemelték az egyén fejlődését befolyásoló környezeti hatások fontosságát.³ A német kutatások megállapították, hogy a szociális környezeti hatások az utóbbi 50 évben számottevően megváltoztak. Ez a fejlődés főleg az egyéni lét azon területein következett be, ahol a felnőtt társadalomba történő integráció és a független egyéniség kibontakozik. Ebben az összefüggésben ez azt a pontot jelenti, ahol a fiatakorúak és a fiatal felnőttek a saját pénzügyi függetlenségüket megalapozzák, illetve felépítik a biztos alapon álló szociális társadalmi státuszukat. Ez a szociális folyamat azonban egyre jobban kitolódott. Például az 1950-es években a német fiatalok több mint 70%-a fejezte be az iskolát a 14. és 15. életév között, és ezután rögtön munkába is állt. Manapság már többnyire 25 évesen állnak munkába a fiatalok és kezdik megteremteni az anyagi függetlenségüket.⁴ Ezt a folyamatot a munkaerőpiacnak az utóbbi 50 évben bekövetkezett változásával is magyarázhatjuk. A munkaadók megkövetelik a munkavállalók magas szintű képzettségét. A felsőfokú szakképesítés megszerzésének jelentősége megnövekedett, és ezáltal az iskolai oktatási idő is hosszabb lett. Az iskolás gyerekek általában 19 évesen végeznek az iskolában. Ezzel egyidejűleg azonban a munkaerőpiac is túlterhelt lett, ami a munkanélküliség problémáját is okozza.⁵

A gazdasági fejlődés felerősítette a versenyt és az ipari strukturális átszerveződés megköveteli a munkaerőpiac rugalmasságát, ami a munkajogok és a munkavállalók

---

¹ Frieder DÜNKEL, Joanna GRZYWA, Philip HORSFIELD, Ineke PRUIN 2010. 1560.

² SPIESS 2008. 10.

³ FEND 2003.

⁴ HURRELMANN 2007. 39.

⁵ HURRELMANN 2007. 22.

szociális védelmének csökkenéséhez vezetett. Ezek a sajátosságok jellemzik az iskolát elhagyó munkába álló fiatalok körülményeit. A legtöbb európai országban megnövekedett az állandó jellegű, fix állások iránti igény, illetve az első munkahely hosszú ideig tartó keresésének jelensége is meghatározó.

A családi környezetből való kiválás szintén fontos aspektusa a személyiségfejlődésnek. Az elmúlt 50 évben azt láthatjuk, hogy a tradicionális modelltől elszakadva, plurális életfelfogás és modell a jellemző. Ez egyrészt a házasságkötések és az első gyermekvállalások idejének kitolódásában jelentkezik.

Egy másik szempontot, amit érdemes ebben a folyamatban vizsgálni, az, hogy a fiatalok hány éves korukig élnek együtt szüleikkel. Az Európa Tanács összehasonlító statisztikái azt mutatják, hogy Európában – kivéve Finnországot – a 20 és 24 év közötti fiatalok körülbelül 50 %-a él együtt a szüleivel. Olaszországban és Spanyolországban ez a szám közel 90 %. Az Egyesült Királyságban azok közül, akik kiszakadtak a családból 20%-uk megházasodott és 20 %-uk talált stabil munkahelyet.⁶

Büntetőjogi szempontok

A fiatal felnőttek büntető-igazságszolgáltatási rendszerének vizsgálatát az európai országok büntetőjogának áttekintésével lehet legjobban jellemezni. Az anyagi jogi kérdések tekintetében felmerül a fiatalkor alsó és felső korhatárának meghatározása. Az alsó korhatár tekintetében általában az európai országok egységesen a 18. életévet jelölik meg. A felső korhatár tekintetében az ENSZ ajánlásai a 25. életévet, míg az európai országok többsége a 21. életévet jelöli meg.

A fiatal felnőtt kor felső életkori határának meghúzásánál több szempontot is figyelembe kell vennie a jogalkotónak, így:

– A társadalmi érés függ az érintett társadalom gazdasági fejlettségétől. A fejletlenebb társadalmakban korábban lesz valaki felnőtt, míg a fejlettebb országokban később.

– A felnőtté válás kultúra-függő is. A társadalmi érés társadalmi rétegenként is eltérő; a szegényebb rétegekből származók korábban, a gazdagabb rétegekből származók később válnak felnőtté.⁷

A fiatal felnőttek büntetőjogának három modelljét különböztethetjük meg Európában:

- Vannak országok, ahol a jogon belül speciális szabályok találhatóak a fiatal felnőttekre nézve, melyek nevelő, eljárási vagy javító jellegűek.

---

⁶ Frieder DÜNKEL, Joanna GRZYWA, Philip HORSFIELD, Ineke PRUIN 2010. 1560.

⁷ LIGETI 2006. 28.

- Vannak országok, ahol az általános büntetőjogon belül vannak speciális szabályok, melyek enyhítik a fiatal felnőttekre kirótt ítéletet.
- Vannak országok, ahol egyáltalán nincsenek speciális szabályok a fiatal felnőttekre.

A fiatalkorúak büntetőjogi szabályozásának egyes szempontok szerinti modelljei a következők:

- rendszerbeli elhelyezés alapján: a Büntető Törvénykönyv általános részében, a fiatalkorúak büntetőkódexében, illetve a fiatal felnőttekre vonatkozó külön törvényben;
- a szabályozás módját tekintve: támaszthatnak objektív kritériumot (életkor) illetve szubjektív kategória alkalmazásával (az elkövető személyét, szocializációját figyelembe véve);
- kriminálpolitikai stratégia alapján: az elkövető életkorát, illetve a jellemük formálhatóságát figyelembe véve.

A fiatal felnőttek csoportját speciális csoportként kezelik a legtöbb európai országban és a fiatalkorúak büntetőjoga gondoskodik a speciális nevelő szankciók alkalmazásáról. A felnőttkorúak büntetőjogán belüli speciális szabályok szorgalmazzák a felnőttekre irányadó általános ítéletek enyhítését. Az Európa Tanács is felszólította a tagállamokat, hogy mérlegeljék a fiatal felnőttek ítéletei esetében az enyhébb szabályok alkalmazását. Ez megköveteli bizonyos szabályok alkalmazását, és ez az ahol az európai országok rendszere nagyban különbözik egymástól.

A legtöbb ország mint például Belgium, Horvátország, Dánia, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország és Ukrajna gondoskodik annak lehetőségéről, hogy a fiatalkorúakra irányadó szankciókat és mértéküket és az elkövető 18. születésnapja előtt kezdődött végrehajtást kiterjesszék magasabb életkorra is. Ami még ennél is érdekesebb – a nemzetközi ajánlásokat tiszteletben tartva – ezek az országok a fiatal felnőttekkel kapcsolatban is ugyanezt az álláspontot képviselik, azokban az esetekben is, amikor a fiatal felnőtt a 18. születésnapja után követi el a bűncselekményt.

Ezen életkori csoport tekintetében az intézkedések jellege nagyon változatos. A legtöbb európai országban speciális szabályok irányadóak a fiatal felnőttekre, amelyek nem alkalmazhatóak a felnőttkorúaknál. Ezek a szabályok a reszocializációban foglalnak el sajátos helyet, és általában a fiatalkorúakkal szembeni szankciórendszer részei. Ezek a speciális szabályok kötelezőek a fiatalkorúakra nézve, a fiatal felnőttekre legtöbb esetben opcionálisan alkalmazzák.

Az Európa Tanács szándékának egyik értelmezése megköveteli a fiatal felnőttek esetén az alternatív és a nevelő jellegű szankciók megerősítését. Ennek a követelésnek a jogba történő tényleges átültetése nem szükségszerűen hozza magával a fiatalkorúak

büntetőjogában meglévő szabályok nagy számát.⁸ A fiatal felnőttekre kirótt szabadságvesztést a legtöbb európai országban általában a fiatalkorúak börtönében hajtják végre. Angliában, Írországon, Észak Írországon és Skóciában a fiatal felnőtt elkövetőt a fiatalkorúakra, illetve a fiatal felnőttekre jellemző speciális intézménybe lehet küldeni. 2002-ben Hollandiában a börtönrendszeren belül elkülönült rendszert hoztak létre a fiatal felnőttek részére. Svájcban speciális intézmények találhatóak a fiatal felnőtt elkövetők részére, amelyek főképp az oktatást és a reszocializáció elősegítését helyezik előtérbe. Törökországban szintén a fiatal felnőttek számára létrehozott speciális nyitott és zárt intézmények találhatóak.

Számos ország, például Horvátország, Németország, Koszovó, Litvánia, Hollandia, Szlovénia és Svájc attól függően alkalmazza a fiatalkorúak büntetőjogában található speciális szabályokat a fiatal felnőttekre is, amennyiben a speciális előfeltétel fennáll. Németországban a pszichológiai fejlődést tekintik speciális kritériumnak. Ez a szemlélet azonban eléggé vitatott, tekintettel arra, hogy maga a kritérium nem túl világos, és ez a fiatalkorúak büntetőjogának aránytalan alkalmazását vonhatja maga után a fiatal felnőttekre nézve. Másrészt a bíró kevés információval rendelkezik a fiatal felnőtt pszichológiai hátteréről. Ezeket az információkat tipikusan az egészségügyi szervek szociális vizsgálódásai szolgáltatják. Néha pszichikai vagy pszichológiai szakértő bevonása is szükséges.

Sajnos kevés adat áll rendelkezésre ahhoz, hogy a fiatal felnőtt elkövetők tekintetében alkalmazott nevelő jellegű intézkedések aktuális gyakorlatát értékelni tudjuk. Németországban ezek a speciális szabályok fontos szerepet töltenek be, ugyanakkor Hollandiában, Litvániában, Szlovéniában, Oroszországban sokkal bonyolultabb a kép. A fiatalkorúak büntetőjogára jellemző speciális intézkedések fiatal felnőttekre történő alkalmazásának eredménye változatos. Litvániában és Oroszországban a bíró a fiatal felnőttek ügyében a világos kritériumok hiányára hivatkozik a fiatalkorúak büntetőjoga alkalmazása tekintetében. Szlovéniában a fiatalkorúak büntetőjogának fiatal felnőttekre történő alkalmazásával szemben jellemző ellenállás abból származik, hogy ez a korcsoport nincs kapcsolatban a fiatalkorúak bíróságával. A fiatal felnőttek tekintetében a felnőttkorúak esetében eljáró bíró hoz ítéletet, aki nem specializálódott, és aki gyakran bizonytalan a nevelő jellegű intézkedési formák alkalmazásában. Ezzel ellentétben Németországban a speciális fiatalkorúak bírója, illetve bírósága mindig kompetens a fiatal felnőttekkel szembeni ítélezésben. Ebben az esetben a bíró világosan látja, hogy a fiatal felnőtt számára a fiatalkorúak büntetőjogának alkalmazása előnyös, mivel a fiatalkorúak bírója otthonosan mozog a fiatalkorúakra irányadó jogszabályok, intézkedések és szankciók között. További indok lehet, hogy a bíró a nevelés, illetve az egyéni fejlődés területén szerzett speciális tudásának köszönhetően jobban tud helyes nevelő jellegű döntést hozni az egyes esetekben. Ugyanakkor érdekes látni a különbséget az írott jog és az alkalmazott jog között. Görögországban törvényileg nincs lehetőség a fiatalkorúak jogát

---

⁸ PRUIN 2007. 231.

alkalmazni a fiatal felnőttekre. Ugyanakkor a görög jelentés szerint a bíró kibocsáthat fiatakorúakra irányadó rendelkezést a fiatal felnőttek ügyeiben.

Összefoglalva a legtöbb európai államban a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere jobban alkalmas a még fejlődésben lévő fiatal felnőttek magatartásának elbírálására. Éppen ezért nagy a különbség, ha a fiatal felnőtt ügyében a felnőttkorúak bírója hoz ítéletet, vagy a fiatakorúak bírója, akinek nagyobb tapasztalata van fiatakorúakkal és nagyobb bepillantást nyer a fiatalok érdekeibe és szükségleteibe.

Figyelemmel az általános elfogadott fiatakorúak büntető-igazságszolgáltatási reformjára, Ausztriában, Csehországban, Koszovóban, Litvániában, Szerbiában és Szlovéniában azt láthatjuk, hogy a fiatakorúak büntetőjogának speciális szabályait mindinkább kiterjesztik a fiatal felnőttekre is.

Befejező gondolatok

A nemzetközi tendenciákra és tapasztalatokra tekintettel a hazai szakirodalomban egyöntetűen megfogalmazódott annak igénye, hogy a fiatakorúakra jellemző speciális szabályokat a fiatal felnőttekre is kiterjesszék.

Egyes országok büntetőjoga valamennyi fiatal felnőtt elkövetőre kiterjeszti a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezéseket (pl. Ausztria). Ez gyakorlatilag a fiatakor felső határának felemelését jelenti. Más országok meghatározott ismérvek fennforgása esetén a bíró, illetve ügyész mérlegelését kívánják meg minden konkrét ügyben. Ennek során az ügyész, illetve a bíró eldönti, hogy alkalmazhatók-e fiatal felnőtt elkövetőkre a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezések, vagy a felnőtt korúak büntetőjogát kell alkalmazni (Németország, Horvátország).

Eltérően a fenti megoldásoktól a fiatal felnőttek bűnözési aktivitására tekintettel Ligeti Katalin a *Fiatakorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciójában* objektív feltételekhez köti a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezéseknek a fiatal felnőttekre való alkalmazását. Így:

- az elkövetett cselekmény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő,
- az elkövető nem visszaeső fiatal felnőtt,
- nem bűnszervezet tagjaként követte el a cselekményt.

Ezekben az esetekben a fiatal felnőttekkel szemben a fiatakorúak büntetőjogában ismert jogkövetkezményeket lehet alkalmazni, a javítóintézeti nevelés és a fiatakorúak pártfogó felügyeletének kivételével. A gyakorlatban a kedvezmény a fiatal felnőttek számára az öt évnél nem súlyosabban büntetendő cselekmény elkövetésekor a

vádemelés elhalasztásának lehetőségében jelenne meg, egyébként pedig a szabadságvesztés csökkentett maximális tartamában.⁹

Az Európa Tanács ajánlására tekintettel az európai országoknak lehetőségük van arra, hogy a fiatal felnőttek csoportját külön kategóriaként kezeljék és ez a jogalkotásban illetve a jogalkalmazásban is visszatükröződjön. A fiatal felnőttek csoportját a fiatalkorúakhoz hasonló szabályokkal kellene körülbástyázni – a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerébe beépítve – tekintettel az alternatív szankciókra és a rehabilitálást elősegítő intézkedésekre. Biztosítani kellene e csoport számára is a speciális szakképzettséggel rendelkező és a fiatal felnőttek szempontjait szem előtt tartó bírósági és ügyész jelenlétét az ítélezésben.

Felhasznált irodalom

FEND, H.: *Entwicklungspsychologie des Jugendalters*. Westdeutscher Verlag 2003

DÜNKEL, Frieder – GRZYWA, Joanna – HORSFIELD, Philip - PRUIN, Ineke (Eds.) in collaboration with Andrea Gensing, Michele Burman and David O'Mahony: *Juvenile Justice System in Europe. Current Situation and Reform Developments*. Vorum Verlag Godesberg MG 2010.

HURRELMANN, K.: *Lebensphase Jugend*. Weinheim München Beltz 2007.

LÉVAY Miklós: Az ET R. (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In: Wiener A. Imre ünnepi kötet KJK KERSZÖV Budapest 2005.

LIGETI Katalin: *A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója*. Büntetőjogi Kodifikáció 2006/2.

PRUIN, I.: *Die Heranwachsendenregelung im deutschen Jugendstrafrecht und ihre Anwendungspraxis im europäischen Vergleich*. Mönchengladbach Forum Verlag, Godesberg 2007

SPIESS G. : *Jugendkriminalität in Deutschland – zwischen Fakten und Dramatisierung. Kriminalistische und kriminologische Befunde*. Konstanz. <http://www.uni-konstanz.de/rtf/gs/Spiess-Jugendkriminalitat-in-Deutschland-2008.pdf> (version 12/2008)

---

⁹ LIGETI 2006. 28.